

Karel Seizinger: Přípravné liniové kresby pro rytiny s mutacemi číslic nominálních hodnot

Původní Seizingerova originální rozkresba pro rytinu

Denár sv. Václava (921-929), nejstarší česká mince

mu přitakával i Zavřel. Proč, to nikdy nevysvětlil [10]. Nerad připomínám poněkud jiný časový argument: sjezd čsl. historiků se konal v dubnu a známky vyšly v květnu 1929, což nevylučuje, co všechno Seizinger vnesl do této zcela ojedinělé emise a jaký odkaz převzal z české historie.

Výsledek byl jednoznačný: prosvatováclavský, s odvahou ne menší v odstupu uplynulého života. Seizinger byl Čechoslovák, ale bylo třeba veřejně to prokázat; dnes se to od roku 1974 bere za samozřejmost. A musím dodat: přesvědčil mě o tom osobně, včetně svého vztahu ke svatováclavské ideji, což jsem až dosud, a to ani při jeho rehabilitaci v [5], neuvedl. I kdybych chtěl o tom zapochybovat, Karel Seizinger v holandském Haarlemu, daleko od nás, z jiných než vlastních, nejvnitřnějších citových a ideových důvodů neměl zapotřebí na tom cokoli měnit.

Z navázaného kontaktu s Karlem Seizingerem v roce 1972 jsem dospěl k objasnění důvodu, proč východiskem pěti vydaných známek zůstaly jen tři předlohy a tři rytiny (hodnoty 50 h a 60 h stejně jako 3 Kč a 5 Kč měly společnou výchozí rytinu se změnou hodnotových číslic a označení). Původní zadání požadovalo 3 známky, pro které vypracoval varianty přípravných kreseb s hodnotami číslic 50, 3 a 2 (viz reprodukce). Následně bylo rozhodnuto o pěti známkách, údajně ve prospěch tematického vyobrazení svatovítského chrámu, jehož nová dostavba byla součástí vyvrcholení miléniových oslav, které – pod záštitou prezidenta Masaryka i čs. vlády – znamenaly definitivní přechod v tehdejších vztazích mezi církví a státem. U editora vznikl jakýsi neurčitý spor či spíše nedorozumění mezi katolickými politiky, zvláště Janem Šrámekem a Josefem Cibulkou, který dával přednost architektonickým námětům či souborům památek svatovítského pokladu před figurální symbolikou. Umělecky plodných návrhů k tématu bylo dostatek, Seizinger očekával další samostatné předlohy pro každou známku v sérii. Padla zmínka o zájmu filatelistů, k němuž zaujaly stanovisko orgány poštovní správy [11], podrobnosti si však Seizinger už nepamatoval. Zvýšený počet známek byl zachován, roli hrál i čas, a tak zůstalo u původního výběru Alše, Jeneweina a Mánesa.

Čtenářům tohoto časopisu připomenu, že jedním z důkazů ve sporech o vládařských schopnostech Václava byla ražba první české mince, václavského stříbrného denáru, jako doklad pronikání nové kultury a české příslušnosti k západní civilizaci. Být prvním panovníkem, který razí své mince, to znamenalo nejen v Čechách, ale v celém okruhu okrajových států na východě německé říše (jejíž suverenitu Václav uznal) [12] významné potvrzení vlastní samostatnosti a tomu odpovídající poměr českého státu k říši. Vlastní peníze v rámci středověku měly mnohdy větší reprezentační než obchodní a národohospodářský význam. Sporná byla i otázka pravosti tohoto denáru (známého jen z pěti nalezených exemplářů). Převládá názor, že první mince v Čechách razil až Boleslav I. [13].

Čas emisních proměn plynul až do roku 1966, než se ustrnutí svatováclavské tradice (kromě námětu svatováclavské pečeti v emisi 600. výročí založení Karlovy univerzity, 1948)

Jindra Schmidt: Kolorovaná rozkresba pro rytinu známky z roku 1969

Nepoužitá varianta svatováclavských kreseb Mikoláše Alše

podánilo změnit. V třetí emisi "Pražský Hrad" – aršíku z roku 1966 – dostaly přednost svatováclavské korunovační klenoty před méně známými památkami románských knížet malby z Gumpoldovy legendy o sv. Václavu, jak navrhoval Jiří Mašín, garant mnoha námětů emise Umění [14]. PH 1968 byl bezvýhradný: románský dveřní kruh ve Svatováclavské kapli, resp. bronzové klepadlo v podobě lví hlavy. O rok později z téže kaple, v níž byl sv. Václav pohřben, již zcela ve znamení jeho kultu, následovala rytecká interpretace nástěnné malby Mistra litoměřického oltáře s figurálním výjevem "Sv. Václav lisuje vinné hrozny". Na druhé známce je nejstarší ze zachovaných stavovských korunovačních korouhví s reliéfním obrazem sv. Václava v brnění. FDC k oběma známkám zobrazuje pečeť českého zemského soudu s postavou sv. Václava.

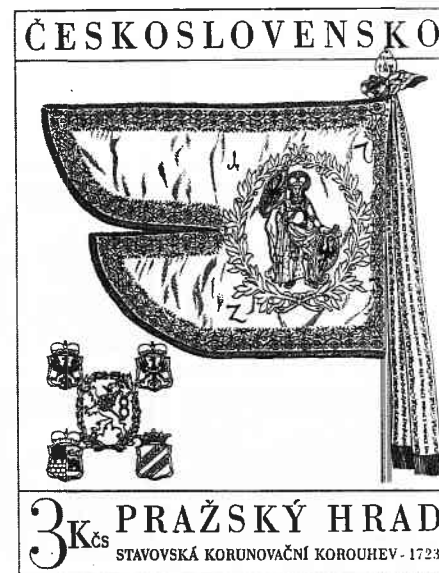
Svatováclavská aktivita, která se projevila v této tematické skladbě, tehdy nezávisle na dřívějším schvalovacím procesu, končí rokem 1969 [15]. Cyklus PH pokračoval, rozšířen o Bratislavské historické motivy (Bratislavský hrad jako paralela Pražskému nepřicházel v úvahu). Zásobárnou námětových možností byl Archiv PH. Počítali jsme programově s dlouhodobým projektem českého umění, navazujícím zvláště na ideje miléniových známek. O výběr se zasloužila Marie Kostílková. Spolupráce s ní měla všechny znaky oboplného zájmu; jako by doplňovala státněpolitické změny z let 1966 – 1969 v podání poštovních cenin a naplňovala emisní představu oživených tradic.

Kladu si dvě otázky závěrem. První, jakým způsobem je možné realizovat další emise ze svatováclavských námětů, chápaných v nejširších souvislostech již neokleštěných českých dějin i dějin naší poštovní známky. Společám také na odbornou filatelistickou veřejnost v konkrétních doporučeních vydavatelů. Druhá jde o různé tradice z dávné i nedávné historie ve vztahu k nejnovějšímu výzkumu ověřitelných případů, jímž se v historiografii obvykle věnuje relativně málo pozornosti. Seznamuji se s novými poznatky o českém knížeti Václavovi [16] a myslím přítom na zmíněnou ideu, z které se vyznal i Karel Seizinger.

Rudolf Fischer

Poznámky

- [1] První "slabikář i monografie", napsaný k poučení sběratelů, jak "objevovat přezíravé krásy, zajímavosti a vzácnosti", poprvé také objevil hodnoty miléniových známek: byly "provedeny velmi vkusně a možno je považovat za nejzdařilejší výtvar Seizingerův, při němž se v rytině první objevují figurální motivy". (Hirsch-Franěk, Československé známky, Fr. Borový, Praha, 1935, s. 305).
- [2] Rok 929 jako datum zavraždění knížete Václava určil prof. Josef Pekař. Dnes se historikové přiklánějí až k datu 935. Např. Miloš Trapl ve sborníku Pražské arcibiskupství 1344 – 1944, Zvon, Praha 1994; Pavel Spunar, Kultura českého středověku, Odeon, 1985; Dějiny zemí koruny České I, Paseka, Praha 1992; Dějiny českého výtvarného umění, ACADEMIA, Praha 1984; Anežka Merhautová – Dušan Třeštík, Románské umění v Čechách a na Moravě, Odeon, Praha 1983.
- [3] J. Cibulka (1886 – 1968), univerzitní profesor církevních dějin, archeologie a církevního umění na pražské teologické fakultě, umělecký historik. Občas spolupracoval s vydavatelem čs. známek jako výtvarný poradce a znalec historie.
- [4] Zajímavé podrobnosti viz Marie Kostílková, Dostavba Svatovítské katedrály v Praze, in: Pražské arcibiskupství 1344 – 1994, Zvon, Praha 1994, str. 225 – 247.
- [5] Viz R. Fischer: "Skoro zapomenutá osobnost – K. Seizinger", Sborník Poštovního muzea, 1982, str. 7 – 51.
- [6] Z projevu Karla Stloukala, docenta Karlovy univerzity v Praze, na I. sjezdu čsl. profesorů, filosofů, filologů a historiků v dubnu 1929.
- [7] F. Jenewein (1857 – 1905), náboženský a myslitelský malíř z generace ND, kreslíř kartónové tradice pražské Akademie (kartón Karel IV. stavi dóm Svatovítský, 1878). V kresbách zjednodušoval jenom nejpodstatnější znaky postav, stejně i všechny části svých kartónů v základní typy, což působí slavnostně a odpovídá vážnosti námětu. Týká se to i malby, použité pro známku. Údaj o založení chrámu sv. Václavem je nesprávný, opakuje se v publikacích Monografie čs. známky 1935, Tricet let čs. poštovní známky 1948, Monografie čs. známek, díl 3., 1978. Sv. Václav založil rotundu sv. Vít, zakladatelem nového metropolitního chrámu sv. Vít byl Karel IV. (1344).
- [8] Tricet let Československé poštovní známky, vydalo ministerstvo pošt v Praze 1948.
- [9] Počátek sporů vyvolal projev ministra Hodži v roce 1927 názorem, že "národ československý musí vedle tradice husitské zděrazňovati také tradici svatováclavskou". Byl podezíráván z propagace "snah katolických", odpůrci dokazovali, že "mladický panovník – kníže Václav – nemohl vůbec mítí dějinného významu" a prohlásili celou tradici za úmyslnou legendu proti tradici husitské. Významu sv. Václava se ujali i stoupenci evangelické církve českobratrské a s předními historiky dokládali dějinný základ a vývoj tradice, která není v rozporu s husitskou atp. Spor byl v podstatě historickým: "Jen historie může tu dáti správnou odpověď, nezakalenou stranickými zájmy" (Dr. K. Stloukal).
- [10] Poznal jsem Seizingerovu velkorysost; nikdy se přímo nezmínil o lidech, kteří mu po válce zabránili v návratu do Prahy a postupně zpochybňovali jeho skutečné zásluhy. Mezi ně patřili bohužel i J. Schmidt a J. Zavřel (podrobnosti viz stať ve Sborníku PM 1982).
- [11] Pravděpodobně úvahy o využití návrhů ze soutěží na nové čs. známky v roce 1919, které Seizinger původně neznal: vítězný návrh prof. Františka Kysely z I. soutěže (motiv postavy knížete s nápisem "Nedej zahynouti nám ni budoucím, svatý Václave!") a oceněný návrh Marie Vejvodové: kníže Václav se štítem s orlicí (viz Český filatelista, č. 2, 15. února 1919). Karel Čapek se zmýlil, když považoval návrh Pravoslava Kotíka (Husitský jezdec v trysku) za "vítězný návrh Kyselův, obrázek pěkně řešený, představuje rytíře na

Ladislav Jirka: liniová rozkresba pro rytinu známky z roku 1969

koní, patrně svatého Václava" (Naše známky, Národní listy 1.2.1919, k výstavě soutěžních návrhů).

[12] Vrcholem zvrácenosti a zneužití svatováclavského kultu v době protektorátní okupace bylo falšování dějin o příslušnosti a podřízenosti českého národa k německému národnímu státu. Právě tvrzením, že kníže Václav bez boje sjednal mír s německým králem. Jenže ona středověká říše, která vznikla také Václavovým přispěním, nebyla německým státem, nýbrž spolkem států (německých i jiných) na obranu vzájemného míru. Londýnské rozhlasové projevy Jaroslava Stránského z emigrace vdechovaly českému národu jiné pravdy: "mezi říši, kterou spoluzakládá kníže Václav, a říši Hitlerovou je takový rozdíl, jako mezi klenbou nebeskou a klenbou žalární kobky" (Hovory k domovu, F. Borový v Praze 1946, s. 409 – 410). Vzpomínám vyprávění rytce Jaroslava Goldschmieda o pokusech připomenout svatováclavský symbol v jakémsi poddánosti s říšskoněmeckou orlicí na známkách Protektorát Böhmen und Mähren (Čechy a Morava). Převážily je známé náměty s A. Hitlerem, na kterých se nedobrovolně rytecky podíleli J. Goldschmied a J. Schmidt podle návrhů prof. J. Sejpky a J. Schmidta (viz pozn. [5] Merkur Revue 2/97 a Zdeněk Kalista, Svatý Václav nad staletími, Lidová demokracie, 29.9.1947).

[13] Doc. Dr. Gustav Skalický, České peníze ve středověku, in: Československo IV, č. 6, 1949; Dr. Karel Stloukal, Denár sv. Václava, in: Sv. Václav a svatováclavská idea v našich dějinách, Praha 1929.

[14] Z iluminací legendy pro českou kněžnu Emmu (manželku Boleslava II.) Mašín doporučoval dva náměty mučednické smrti Václava. Nebylo to možné ze zásady ani v cyklech "Umění". Iluminovaná kniha, která vznikla v Čechách, nebyla totiž ve sbírkách PH, nýbrž v Landesbibliothek ve Wolfenbüttelu. Další ilustraci, kterou jsme pak vybrali na FDC, byl kompromis: Figurální iniciála "D – IXIT" s postavou trůnícího Václava v Kodexu vyšehradském, chovaném v Univerzitní knihovně v Praze.

[15] Mylný je opakovaný údaj o bustě sv. Václava z emise PH 1970 v katalogích TROJAN. Zřejmě byl opsán ze Specializované příručky 1988. Na cit. známce je zřetelně uvedeno, že jde o portrét sv. Vít. Pozn.: Jen FDC PH 1974 zobrazuje románský svícen z 12. stol. ze Svatováclavské kaple.

[16] TVAR č. 1/1998, v článku Petra Charvát "František Ženišek, Oldřich a Božena, aneb O udánlivém mnohoženství u starých Čechů a Moravanů" čteme: kníže Václav "podle interpolace v II. staroslověnské legendě se odloučil od choti, s níž byl oženěn spíše dle společenských zvyklostí než ze své vlastní vůle, a provdal ji za svého vlastního družníka. Dušan Třeštík se domnívá, že šlo o Václavovu souloznici; při mluvení prameně základny jde však v podstatě opět o hapax legomenon. Výkladové možnosti jsou přepestré...". Doporučme České poště vydat v edici Umění proslulé plátno F. Ženiška Oldřich a Božena "s kypřými vlny atraktivně poddhalené pradleny" v souladu s údaji Kosmovy kroniky o Boženině původu. Bylo by to v tradici Seizingerovy rytecké autority a možnosti překonat Ženiškovy alegorie ženských aktů Hudby a Lyriky na stropě ND v Ondráčkově rytině z "Umění" 1983.

Zum Thema "St. Wenzel"

Der Verfasser legt der philatelistischen Öffentlichkeit interessante Betrachtungen über die Entstehung von Marken mit dem Thema "St. Wenzel" und wichtige Erkenntnisse über die Schöpfer dieser Marken (Max Švabinský, Karel Seizinger, und andere) vor.

On St. Wenceslas theme

The author of the paper presents interesting data about the genesis of stamps issued on St. Wenceslas theme. His essay gives an important information about the designers of those stamps (Max Švabinský, Karel Seizinger and others).